

סימן נ

סוכה צרה

ג. סוכה שיש בה ו' טפחים על ו"ט
 ד. קרן המשוכה מן הסוכה ויש בה ו"ט על
 ו"ט
 מסקנה

ראשי פרקים
 שאלה
 א. שיטת ה'מגן אברהם'
 ב. מהיכן מודדים את הסוכה

* * *

ג. גם כשהסוכה גדולה כהלכתה, אם בקרן המשוכה ממנה אין שיעור של ז"ט על ז"ט – אותה הקרן פסולה, כיון שצר המקום לשבת בה. לכאורה יש ללמוד מדבריו גם לנד"ד – שלא ניתן להכשיר את רצפתה של הסוכה מחמת החלק המוגבה הרחב שבה. ולא די בכשרותו של החלק המוגבה, כל עוד במקום הישיבה על הרצפה אין שיעור סוכה, והסוכה כולה פסולה.

וממה נפשך, אם באת להכשיר את רחבה הצר של הסוכה מחמת אורכה המתמשך כמה וכמה אמות, הא קי"ל שסוכה צרה וארוכה פסולה. ואם באת להכשירה מדין קרן המשוכה מסוכה גדולה, הא קי"ל שאין להכשיר קרן זו עד שיהיה בה שיעור סוכה בפני עצמה. וכשם שדין זה נאמר בקרן המשוכה לאורך הסוכה, כך מסתבר גם לגבי קרן זו שאנו דנים בה המשוכה לתחתיתה של הסוכה.

ב. מהיכן מודדים את הסוכה?

אמנם יש מקום לטעון שסוכה זו כשרה, משום שניתן למדוד אותה רק מן

שאלה

מי שיש לו מרפסת שרוחב רצפתה 50 ס"מ דהיינו פחות משבעה טפחים ואורכה כמה וכמה אמות, אולם בגובה מסויים מעל לרצפה יש מעקה ושם היא מתרחבת עד שרוחבה מגיע לז' טפחים, ויש לה מחיצות עשרה טפחים מעל גובה זה. האם יש דרך להכשיר סוכה זו?

א. שיטת ה'מגן אברהם'

המגן אברהם (סימן תרלד ס"ק א) דן בהרחבה במסקנת הגמרא (סוכה ג, א): "הלכה צריכה שתהא מזוזקת ראשו ורובו ושלחננו", ומדבריו למדנו שלושה דברים הנוגעים לעניינו:

א. סוכה צרה וארוכה פסולה, ואע"פ שבין כולה יש שטח של מ"ט טפחים רבועים, שלא כדעת הב"ח שהכשיר סוכה זו באופן עקרוני.

ב. אפילו במקרה שיושבי סוכה זו אינם זקוקים לשלחן, הסוכה צריכה להיות בת ז' טפחים על ז"ט, ואין להסתפק בשיעור של ראשו ורובו בלבד, (דהיינו ו"ט על ו"ט).

* לר' יוסי טנג'ר.

ועיין בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב-ג סימן נו) שעסק במרפסת הדומה לנד"ד, אלא שבמקרה שלו קרקע המרפסת היה רחב זע"ז והשאלה התמקדה בכשרות הדפנות. ועיי"ש שאף הוא סובר שהמדידה מתחילה מקרקע הסוכה, אולם לא מן הטעם שכתבנו אלא מטעם אחר – שכל בניית בית מתחילה מהקרקע. והביא ראייה לדבריו מן המאירי (סוכה טז, א ד"ה אמר המאירי) וז"ל :

כך הלכה, גוד אסיק אמרינן גוד אחית לא אמרינן, מפני שדרך בנין לעלות מלמטה למעלה ולא מלמעלה למטה. והגרשז"א הוסיף על כך:

ואף שבאמת המקום סתום ואי אפשר שגדיים יהיו בוקעים תחתיה, אפי"ה צריכים לחשוש דחשיב מחיצה תלויה דלא הוי כלל מחיצה, כפשטות הגמ' בשבת (קא, א) גבי ביציאתא דמישן – שאם אין בתחתית הספינה רוחב ד' תוך ג' הוי מחיצה תלויה, אף שהספינה מוקפת וסתומה לגמרי ולא אפשר כלל בקיעת גדיים... מפני שכך היתה ההלכה דבעינן נמי מחיצה כשרה בתוך ג' סמוך לקרקע. והכי נמי לכל דיני מחיצה, בעינן שיהא בכשרות מתוך ג' סמוך לקרקע.

ומדבריו למדנו, שהמדידה מתחילה מקרקעית הסוכה ולא משפת המעקה ולמעלה. מיהו, במקרה שהגרשז"א דן בו לא היתה אפשרות לתקן את הסוכה על ידי דף, משום שסורגי המעקה היו רחוקים

המעקה ולמעלה ששם רוחבה של הסוכה זע"ז כדינה, ואילו החלק התחתון יחשב כחורי הסוכה. ובזה שונה היא הקרן המשוכה לתחתיתה של הסוכה מן הקרן המשוכה לאורך הסוכה. שהרי הסכך שמעל החלק הצר סוכך על סוכה כשיעור הנדרש, אלא שבקרקעית אין בו שיעור, ואם כן יש להכשירה מדין חורי הסוכה. ואילו בקרן המשוכה לאורכה אין שיעור בסכך לכל גובהו של החלק הצר, ואין לנו דרך להכשירו אפילו משום חורי הסוכה.

אך לענ"ד הסברא נותנת לומר, שאין אפשרות לחשב את חלל הסוכה אלא מן הקרקעית ולא משפת המעקה ואילך. שכן אם הדרים בסוכה לא ישתמשו בקרקעיתה – איך יוכלו לשבת בחללה, האם יפרחו באויר?

ומטעם זה מוסבר מדוע מחיצה תלויה פסולה. שהרי לכאורה, לסברת המתיר למדוד את שיעורי הסוכה בחללה, היה מקום להכשיר את הסוכה על ידי מחיצה תלויה, ולהחשיב את שיעורה רק מן הדפנות ולמעלה. ואע"פ שהאדם העומד על הקרקעית נמצא מחוץ לסוכה, סוף סוף ראשו ורובו בסוכה. מה עוד, שמנקודת מבטו יש להחשיב את החלל שלמטה כטפל אל הסוכה ולהכשירו כדין חורי סוכה, או כפסל היוצא מן הסכך. אלא על כרחך הסוכה נמדדת מקרקעיתה כי שם האדם עומד, ולא מאמצע חללה שאין האדם יכול לעמוד שם¹.

1. הערת הרב יעקב אפשטיין: במידה ודפנות הסוכה מתרחבות פחות מג' טפחים סמוך לקרקע ניתן להתייחס לקרקע האמיתית של הסוכה כארעא סמיכתא ולכן בפועל נמדוד מהתרחבות הדפנות. ומצינו כן בכמה הלכות שפחות מג' נחשב כארעא סמיכתא.

בתוכה, לכאורה אין כל סיבה לפסול סוכה זו. אלא שסברא זו נכונה רק לדעת הר"ף, שתלה את כל פסולה של סוכה קטנה בחשש שמא ימשך אחר שלחנו, אך לדעת הר"ן הפוסל עקרונית סוכה קטנה – גם סוכה זו פסולה משום שאינה נקראת דירה כלל.

יתרה מזו, לכאורה לדעת הר"ן גם אם אדם ישב בגובה הסוכה, דהיינו בחלקה הרחב שיש בו שיעור הראוי לדירה, גם אז יש מקום לומר שאין להכשיר סוכה זו לכתחילה. שהרי רגלי השלחן עומדות במקום הריצפה שאין בו ז"ט על ז"ט, וא"כ גם היושב בגובהה דינו כמי שאמנם אוכל בסוכה כשרה, אך שלחנו בתוך הבית. ובכי האי גוונא לכו"ע אינו רשאי לעשות כן לכתחילה, ולדעת חלק מן הראשונים אף בדיעבד אינו יוצא ידי חובתו.

מיהו זה אינו, שהרי היושב בגובהה של סוכה אינו אוכל מרגלי השולחן אלא מן הטבלה שעליו, וזו נמצאת במקום כשר. ואין לדמות את טבלת השולחן שעליה מונח האוכל והיא עצמה נמצאת בבית לנד"ד, שרק רגלי השולחן נמצאים במקום פסול. הגע עצמך, וכי שלחן הנשלף מן הקיר או הנסמך על הקיר בלבד ואין לו רגליים בקרקע הסוכה, אסור לאכול עליו!?

וא"כ הדרן לדוכתין, שהסוכה עצמה אינה פסולה אלא אם כן יושבים בחלקה התחתון והצר. ובנד"ד, אף לדעת הר"ן הדין תלוי בשאלה – כיצד נכון למדוד את שיעור הסוכה. האם שיעור ז"ט על ז"ט חייב להמדד מתחתית הסוכה, או שניתן להסתפק במדידת שיעור זה בחלק הרחב שבו יושבים, ואין חסרון בכך

שלושה טפחים מקצהו הפנימי, ואם כן אין כאן דופן כשרה. ולעומת זאת, במקרה שלנו הפסול אינו בדפנות אלא בקרקעית, וניתן להציע תיקון על ידי הנחת דף לרוחב הסוכה, כפי שנביא לקמן (אות ד).

ג. סוכה שיש בה ו' טפחים על ו' טפחים

ברם יש מקום לדון ולהכשיר סוכה זו מצד אחר, שהרי בריצפתה של סוכה זו ישנם 48 על 48 סנטימטרים שהם שישה על שישה טפחים לפי שיעורו של הגר"ח נאה – וניתן לסמוך על שיעורי הגר"ח נאה לפחות בשעת הדחק – אפילו כשהדבר נצרך למצוה דאורייתא.

ויש סברא גדולה להכשיר סוכה זו בשיעור ו"ט על ו"ט. שהרי מעיקר הדין היה די בשיעור מצומצם של סוכה ו"ט על ו"ט המספיק לשיבת אדם בתוכה ראשו ורובו, אלא שחכמים לא הסתפקו בזה והצריכו שיהיה בסוכה ז"ט על ז"ט – דהיינו תוספת של עוד טפח לכל כיוון – כדי שבעל הסוכה יוכל להכניס בה גם את שלחנו.

והראשונים נחלקו בהבנת תנאי זה, כפי שהביא בביה"ל (שם, ד"ה פסולה). הר"ף סבר שאם לא יוכל להכניס בה את שלחנו הריהי פסולה מדרבנן, מפני החשש שמא ימשך אחר שלחנו הנמצא מחוץ לסוכה, ואילו הר"ן סבר שסוכה זו פסולה מדאורייתא.

ונפקא מינה לנידון דידן, שהרי בחלקה העליון של סוכה זו יש שיעור מספיק של ז"ט על ז"ט בגובה עשרה, ובגובה זה יש לו מקום להניח את שלחנו. ואם כן, אין מקום לחשש שמא ימשך אחר שלחנו מחוץ לסוכה. ומאחר שיש לו די מקום לשבת בקרקעיתה וסוף סוף גם שלחנו

ברחבה אלא בארחה גם המג"א מודה שהיא כשרה משום שנח לשבת בה. אלא שהביה"ל חולק עליו, ולענ"ד צדקו דברי דה"ח.

יתרה מזו, לענ"ד אפילו כשהקן צרה ברחבה אך עדיין יש בה שיעור ו' טפחים לא פסל המג"א, דהא ניחא תשמישתיה ואינו כלול של תרנגולים. אלא שהדה"ח סתם את דבריו, והמשנ"ב סבר שהוא התכוון להכשיר גם בפחות מו"ט ולכן הקשה עליו, אך יתכן שברוחב ו"ט גם המשנ"ב מכשיר).

ואם כן, בנידון דידן נראה שגם המג"א יודה שיש להכשיר את שאר חלקי הסוכה, אפילו במקום שהרצפה קצרה. לא מבעיא לדעת הרי"ף הסובר שמעיקר הדין סוכה זו כשרה כיון שיש בקרקעיתה שיעור ישיבה של ו' טפחים על ו"ט ואין בה חסרון מצד ישיבת האדם. ואע"פ שאין בחלק זה שיעור מספיק להכשר הסוכה בפני עצמו כיון שאין בה מקום לשלחנו, מ"מ ראוי להכשירו כפסל היוצא מן הסכך. אלא אפילו לדעת הר"ן החולק עליו – יתכן שהוא מודה שיש להכשיר את השאר מדין פסל. ולא הצריכה התורה שיעור סוכה של ז"ט על ז"ט לצורך ישיבת האדם, אלא שהסוכה עצמה תהיה ראויה לשבת ולאכול בה כששלחנו בתוכה.

ואף על פי שהר"ן פסל את הסוכה מדאורייתא, יש להדגיש שפסול זה אינו נובע מחמת הקושי של של האדם לשבת בתוכה – שהרי הוא יכול לשבת בשיעור מצומצם של ו"ט על ו"ט – אלא משום שכך גזרה התורה שהסוכה צריכה להיות ראויה לשבת בה עם שלחנו. אך גם הוא מודה שהוא אינו צריך לשבת בה בפועל עם שלחנו. וא"כ גם לדעתו קרן צרה שיש בה ו"ט על ו"ט כשרה, ואינה גרועה מפסל היוצא מן הסוכה ונמשך למקום שאין בו

שרגלי השלחן עומדים בחלק הפסול, וצ"ע.

ד. קרן המשוכה מן הסוכה ויש בה ו"ט על ו"ט

הפתרון שנראה לענ"ד להציע על מנת להכשיר סוכה זו, הוא להניח דף עץ רחב ז' טפחים על ז"ט בתחתית הסוכה, כך שבחלל שמעליו יהיה שיעור סוכה, ובלבד שיהיה חזק דיו כדי להניח עליו כרים וכסתות. ונמצא, שהחלק שעל גביו כשר לסוכה, וכיון שכך יש להכשיר מכוחו גם את כל יתר חלקי הסוכה לשבת שם ולקיים מצות סוכה, כדן "פסל היוצא מן הסכך" (סוכה יט, א).

אלא שהמג"א פסל קרן צרה היוצאת מן הסוכה, ולכאורה לשיטתו גם בנד"ד יש לפסול את חלקי הסוכה שאין בקרקעיתם ז"ט על ז"ט.

אך יש להקשות מכאן על שיטתו גופא, מדוע לא הכשיר קרן זו מדין "פסל היוצא מן הסכך". ואע"פ שלא הושלמו בה דיני סוכה, מדוע לא נראה אותה כטפילה לשאר חלקי הסוכה הכשרים כמו בקרן שאין לה דפנות כלל?

ועל כרחק צ"ל שפסול זה של קרן צרה אינו בחפצא של הסוכה אלא בגברא, דהיינו שהוא אינו יכול לשבת שם. הקרן הצרה שבסוכה אינה פסולה מצד עצמה שהרי היא טפלה לסוכה, אלא מפני שהיושב בסוכה אינו יכול לשבת שם כהלכה ואין בכוחו לקיים את מצוות ישיבת הסוכה במקום זה. (עיין בביה"ל סי' תרלד ד"ה זע"ז שהביא את דעת דה"ח הסובר שיש לחלק בדעת המג"א גופא בין שני מצבים. כשהקרן צרה ברחבה ואין בה ז"ט על ז"ט – הריהי פסולה כיון שלא ניתן לשבת בה, אך כשהקרן אינה צרה

כזה לפחות באורך של ז"ט על ז"ט ולהציבו בקצה הסוכה. ומאחר שאותו המקום ראוי להחשב כסוכה כשרה, ממילא המרפסת כולה תחשב לסוכה כשרה מכחו, ובלבד שדף זה יהיה חזק כדבעי שניתן לשבת עליו, ושהמעקה יהיה גבוה ל' טפחים מעל אותו דף. ויש להיזהר שלא להעמיד שלחן בבית מול היושבים בסוכה כדי שלא יגררו אחריו, אלא יש להעמיד שולחן קטן בתוך הסוכה עצמה.

דפנות – ואעפ"כ הכשירוהו כיון שהוא חלק מן הסוכה, ובלבד שנוח לשבת שם.

מסקנה

הפתרון הרצוי ביותר הוא להתקין דף לכל רוחב הסוכה על מנת להגביה את רצפתה, וכך הסוכה תהיה רחבה ז' טפחים לכל רוחבה מן הרצפה ועד לסכך. ואם הדבר אינו מעשי, יש להתקין דף

סימן נא

סיכון במחצלת קלועה בחוטי ברזל

ראשי פרקים

- א. האם קליעת חוטי ברזל פוסלת מדין מעמיד?
 ב. שיטת הריטב"א בדין מעמיד
 ג. שיטת החת"ס והחזו"א בדין חישוקי החבית
 מסקנה

* * *

שאלה

היא כשרה בדיעבד. ואעפ"פ שחוטי הברזל הם דבר פסול המעמיד את הסכך כולו, עדיין יש לסמוך על הפוסקים שדבר המעמיד אינו פוסל בדיעבד, וכל שכן בשעת הדחק, (ועיין מג"א סי' תרכט, ס"ק ט). אך העיר לי הרב פורמן שלחוטי ברזל אלו יש גדר שונה מסתם 'מעמיד'. בסתם 'מעמיד' יש לפנינו סכך כשר העומד בפני עצמו, וכל החסרון שבו שהוא נסמך על שיפודי הברזל המעמידים אותו או על כל דבר אחר שפסול לסכך בו. מה שאין כן במחצלת זו שאינה עומדת כלל בלא חוטי הברזל, והקנים שבה אינם ראויים לסכך בהם בפני עצמם. ויש להסתפק שמא אין לה כלל דין סכך כשר. ואולי גם הקנים

אדם סיכך את סוכתו במחצלת קנים, שאינה עשויה לשכיבה אלא לסכך בה, ובערב סוכות התברר לו שהיא קלועה ע"י חוטי ברזל. מאחר שחוטים אלו עשויים מתכת מסתבר שהם המעמיד העיקרי של המחצלת, גם אם יש שם עוד חוטים. שאלתו היא: האם סוכה זו כשרה בדיעבד, כיון שהשעה מאוחרת ולא ניתן להשיג כרגע סכך אחר?

- א. האם קליעת חוטי ברזל פוסלת מדין מעמיד?

לכאורה, כיון שהקנים כשרים לסכך בהם, וצילתה של סוכה באה מהם הרי